

Liselerde Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Çözüm Önerileri (Denizli İli Örneği)

Fatma Çobanoğlu¹, İlknur Şentürk² ve Devran Kıran³

Özet

Araştırmanın amacı, liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini ve çözüm önerilerini yönetici ve öğretmen görüşlerine dayanarak açıklamaktır. Araştırmanın evreni, Denizli Merkez ilçede bulunan liselerde görev yapan öğretmenlerden ve yöneticilerden oluşmaktadır. Araştırma varolan durumu saptayan tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen “Şiddetin Nedenleri ve Çözüm Önerileri” anketi hazırlanmıştır. Anketin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış, geliştirilen ölçeğin güvenilirliği (Cronbach alpha) .88 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, görüşmeler ve literatür taraması sonucu ortaya konan şiddet olaylarının nedenlerine ve çözüm önerilerine katıldıkları, en fazla katılımın ilgisizlik, medya ve kolay geçiş ve af yönetmelikleri gibi bakanlık politikalarına ve bu nedenlere paralel çözüm önerilerine olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Liseler, Yönetici, Öğretmen

The Causes of Violence at Secondary Schools and Suggestions of Solution

Abstract

The purpose of this study is to explain the causes of violence at secondary schools and to suggest solutions according to views of administrators and teachers. The sample of the study consists of teachers and administrators working for secondary school in Denizli. The research is a survey model. A questionnaire form about “The causes of violence and to suggest solutions” was used in collecting data which is improved by the researcher. The reliability and validity analysis was made and Cronbach Alfa reliability coefficient was found .88. As a result, the findings of the research showed that, secondary school administrators and teachers agreed with the causes of violence and with the proposals of the researchers to solve the violence problem which became evident with the interviews made and literature examined. Nevertheless, uninterestedness, media, some regulations and politics of ministry are the most participated issues about causes of violence.

Keywords: Violence, secondary schools, administrators, teachers

¹ Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ABD, Ankara e-posta: fatmaco@hacettepe.edu.tr,

² Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ABD, Ankara e-posta: ilknurkokcu@gmail.com

³ Öğretim Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli e-posta: derol@pamukkale.edu.tr

Giriş

Son dönemlerde toplumsal alanda yaşanan şiddet olaylarının artması, okulların ve eğitim sisteminin, şiddetin nasıl birer parçası ve ortamı olmaya başladığı ve şiddetin önlenmesinde eğitim sisteminin ve okulların görevleri konularındaki tartışmaları ve araştırma gereksinimini de artırmıştır.

Okullar da toplumsal ortam olarak şiddetin görüldüğü yerlerdir. Gelişen ve değişen toplumsal koşullara uyum sağlayamayan eğitim sisteminin doğal olarak şiddet konusunda da bir potansiyele sahip olabileceği ileri sürülmektedir (Tezcan 1996, s. 105). Okulda şiddet yeni bir olgu değildir. Ancak son yıllarda özellikle okulların kendilerini genelde toplumu; özelde okulların içinde yer aldığı yerel toplumları etkileyen zorluk ve gerilimlerin, şiddetin içeriğini kayda değer biçimde değiştirdiği görülmektedir (MEB, 2002). Bu nedenle okullarda şiddet olgusunun farkına varmak, şiddetin nedenlerini belirlemek ve şiddeti önlemek amacıyla araştırmalarla önerilere ulaşmak önem taşımaktadır.

Şiddeti, Türkçe Sözlükte Pusküllüoğlu (1995, s.1429) “Duygu ya da davranış için aşırılık, sertlik; karşı tutumda, görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma” olarak tanımlamaktadır. Bazı sosyolog ve antropologlara göre şiddet, yoksulluk, toplumsal çöküş, toplumsal kapatılmışlık / yalıtılmışlık, işsizlik ve diğer çevresel konularla ilişkili yapısal bir sorundur. Eğitim alanında ise, şiddet olaylarının nedenleri bireylerde, hayatın karmaşık sorunları ile baş etme konusunda beceri eksikliği, bu gereksinime yanıt vermede bilişsel ve duygusal sorunlar ve öfke yönetiminde başarısızlık olarak yorumlanmaktadır (Mulcahy & Casella 2005, s. 245).

Şiddetin Nedenleri

Okullarda şiddet olaylarının nedenleri genel olarak, arkadaş ve akran grupları ile yaşanan sorunlar, katı öğretmen davranışları, medyanın etkisi, yoksulluk, sosyal-kültürel etkinliklerin yetersizliği, nedensiz şiddet olayları, disiplin sorunları olarak görülmektedir (Tezcan 1996, s.106-107).

Şiddet, okul iklimini olumsuz etkileyen eylemler olarak tanımlanır. Aniden ortaya çıkabilir ancak uzun dönemli oluşum iklimi vardır. Şiddet okul beklentilerine ve amaçlarına karşı gelen son derece uç davranış ve bir ifade tarzıdır. Güvenli okul, şiddet araçlarını azaltmak ve yok etmenin ötesinde, şiddeti önleyebilen okuldur. Güvenli okul bütün olarak okul iklimini, öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, personel, aile, katılımcılar arasındaki olumlu ilişkileri ve bireysel gelişmeyi destekleyen eğitim ve etkileşim ortamına sahip okuldur. Bu amacı saptıran her eylem şiddettir (Bucher 2005, s. 55).

Robinson ve Clay’ın (2005, s. 622–625), öğretmenlerin şiddete yönelik kaygı düzeylerini ölçen araştırmalarında, birinci düzey kaygı kaynağı öğrencilerin okula silahlı olarak gelmesidir. Diğer kaygı kaynakları ise yazılı ve sözlü tehdit ve saldırı, asosyal gruplar, kontrol edilemeyen öfke, sosyal yalıtılmışlık, okulun kurallarını reddetmek, uyum sağlama güçlükleridir.

Smith'in yaptığı araştırmada ise (2006, s. 34–38), öğretmenler şiddetin kaynağı olarak televizyon programlarına ve reklamlara işaret etmiştir. Görüşleri alınan öğretmenler, okulların sosyal ve ekonomik açıdan sorunlu öğrencilerin gereksinim ve beklentileri ile buluşamamasının ve okul terklerinin artmasının da şiddeti beslediğini ileri sürmüştür. Öğretmen eğitimi programlarında öğretmenlere, şiddeti besleyen kültürel kodlar, değerler, davranışlar, tutumlar konusunda donanım ve duyarlılık kazandırılmaması ve bu konudaki farkındalığın yetersizliği de şiddeti üreten ortamı oluşturmaktadır. Yoksulluk, rekabete dayalı toplumsal yapı, aile yapısı, ailedeki bireylerin çokluğu, nüfus yoğunluğu toplumsal şiddetle bağlantılı konular olarak görülmektedir. Şiddetin toplumsal alanda sergilenmesi, aile içi şiddet, olumsuz akran ilişkileri, bilişsel yetersizlik, sosyal alanda kabul görmüş ölçütlere uymada isteksizlik ve yetersizlik, sosyal etkileşimin azlığı, toplumdaki korku kültürünün artması gibi birçok psikolojik-sosyal etmen de şiddete katkıda bulunmaktadır. Şiddet göz ardı edilmesi ve normalleştirilmesi olasılığı nedeniyle okul kültürünün ve yönetiminin de bir parçası olarak görülmektedir.

Şiddetin Önlenmesi

Öğretmenlerin seçtikleri sınıf yönetimi stratejileri ve eylemleri okul iklimini etkiler. Özgürlüğü destekleyen sınıf ortamı yaratmak, korkuyu azaltmak, öğrencilerin kabul görme, onaylanma, önemsenme ve ait olma duygularını artırmak önemlidir (Bucher 2005, s. 57).

Yaşam sorunlarıyla ilişkilendirilmiş olumlu ve özgürlükçü eğitim ortamının yaratılması, okul ortamına yabancılaşmanın azaltılması şiddeti önlemede etkilidir. Şiddet, bireylerin varoluş sorunlarının da bir parçası olarak algılanabilir. Sınıf ortamında öğretmenlerin ayrımcı davranışları (etnik, cinsiyet, statü, ırk vb) şiddeti üreten etkenlerden biridir. Eğitimin varolan tanımını genişletmek, salt standartlaştırılmış testler ve akademik başarıya odaklanmamış; sosyal ve politik gereksinim ve gelişmelere yanıt veren bir süreç olarak eğitim sürecini tasarlamak önceliklidir (Mulcahy & Casella 2005, s. 250). Şiddetin önlenmesi demokratik yurttaşlık, hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve insan hakları eğitiminin temel boyutlarından (MEB, 2002).

Okul ortamı öğrencilerin bireysel özgürlüklerini desteklemelidir, güçsüzlük, yetersizlik duygularını azaltmalıdır. Okul güvenliği için en iyi stratejiler (Bucher 2005, s. 58):

- * Personeli şiddeti önleme ve güvenlik sağlama konusunda eğitmek,
- * Öğrenci- öğretmen işbirliğini ve etkileşimini artırmak,
- * Rol ve sorumlulukları kesinleştirmek,
- * Olumlu davranışları ödüllendirmek,
- * Öğrencileri tanımak, saygı duymak ve beklentilerini anlamak,
- * Akran grupları ile sağlıklı ilişkiler geliştirilmesinde öğrencilere rehberlik etmek,
- * Demokratik sınıf ortamı yaratmak,

* Öğrenme – öğretme süreçlerinde insan haklarının moral değer olarak içselleştirilmesini sağlamak,

* Okul ve çevre arasında etkili iletişim kurmak,

Yukarıda değinilen koşullara ek olarak yönetim tarafından bu alanlarda destekleyici tutum sergilenmesi ve rol modellerinin yaratılması da önemlidir.

MEB tarafından geliştirilen Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Stratejisi ve Eylem Planında (2006, s. 25–38), yönetim alanında; şiddetin önlenmesi konusunda yönetim süreçlerinin etkili biçimde işletilmesi gerekliliği, bilgiye dayalı yönetim uygulamalarının ve katılımcı ve işbirliğine dayalı yönetim anlayışının geliştirilmesi, izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması önerilmektedir. Öğretmen ve yöneticilerin şiddetin önlenmesinde rol modeli olması, bu yöndeki katkılarının performans değerlendirme ölçütü olarak dikkate alınması üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda öğretmen ve yöneticilerin şiddeti disiplin ve sorun çözme aracı olarak kullanmamalarına, öğrenciler üzerinde etkin denetim ve gözetim sağlanmasına vurgu yapılmaktadır. Şiddet davranışları hakkında öğrencilerin farkındalıklarının geliştirilmesi, şiddetten korunma ve şiddetle baş etme becerilerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Eğitim ortamının çevresinde şiddetin azaltılması, güvenliğin sağlanması için çevre ile bütünleşme ve işbirliği esas alınmaktadır.

Yukarıda yer alan şiddetin nedenlerine ve önlenmesine yönelik yapılan açıklama ve düşüncelerden hareketle, liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini ve çözüm önerilerini yönetici ve öğretmen görüşlerine dayanarak açıklamayı amaçlayan bir araştırma desenlenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen ve yöneticilerin şiddetin nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen ve yöneticilerin şiddete yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Şiddetin nedenlerine ve çözümlerine ilişkin görüşler görev ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma grubu, 2005–2006 öğretim yılında Denizli Merkez ilçede bulunan liselerde görev yapan öğretmenlerden ve yöneticilerden oluşmaktadır. İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan yönetici ve öğretmen sayıları doğrultusunda anketler araştırmacılar tarafından tüm liselerin müdürlüklerine verilmiştir. Bu yolla toplam 25 liseden 56 yönetici ve 560 öğretmenden bilgi alınabilmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma problemini çözümü için veri toplama aracı olarak “Şiddetin Nedenleri ve Çözüm Önerileri” ölçeği hazırlanmıştır. Ölçek geliştirme çalışmaları için üç ayrı lisede görev yapan öğretmenler ve yöneticilerle yarı yapılandırılmış

görüşme formu ile odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Görüşmeler sırasında öğretmen ve yöneticilere liselerde yaşanan şiddet olaylarına ilişkin olarak “okullarında bu tür olayların yaşanıp yaşanmadığı, olası nedenleri ve çözüm önerileri” konularını içeren sorular yöneltilmiştir. Literatüre ve transkript edilen görüşmelere dayalı olarak 54 maddelik ve üçlü derecelendirmeli ölçek taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu soru havuzu, dört uzmanın görüşüne sunulmuş uzmanların önerileri doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. Araştırmacılar tarafından araştırmadaki bağımsız değişkenleri saptamak amacıyla ölçeğe kişisel bilgi formu eklenmiştir. Kişisel bilgi formunda yer alan sorular; cinsiyet, görev türü, hizmet yılı ve okul türüdür. Kişisel bilgi formu bu değişkenlere uygun olarak hazırlanan soruları ve soruların seçeneklerini kapsamaktadır. Geliştirilen ölçek, 41 madde ile toplam varyansın % 46’sını açıklayan iki alt boyuttan (şiddet olaylarının nedenleri ve çözüm önerileri) oluşmaktadır. Geliştirilen ölçeğin güvenirliği (Cronbach alpha) .88 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

İl Milli eğitim Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda, öncelikle öğretmenlerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Daha sonra geliştirilen ölçekler araştırmacılar tarafından tüm liselerin müdürlüklerine verilmiş ve gerekli veriler toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Ölçeklerden elde edilen veriler aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve Anova testlerinden yararlanılarak tablolaştırılmış, diğer araştırma bulgularıyla ve görüşme alıntılarıyla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Şiddet Olaylarının Nedenleri ve Çözüm Önerileri

Liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin geliştirilen ölçeği cevaplayan öğretmen ve yöneticilerin her maddeye ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıda Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Şiddetin Nedenlerine Öğretmen ve Yönetici Görüşleri

Nedenler	Yönetici		Öğretmen	
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
Öğrencilerin ailelerinden yeterince ilgi görememesi, onları şiddete yönlendirmektedir.	2,62	,48	2,62	,51
Şiddet ve gücün medyada birlikte ve olumlu olarak sunulması öğrenciyi şiddete yönlendirmektedir.	2,60	,49	2,74	,47
Haber programlarında fazlasıyla şiddet olaylarının işlenmesi, öğrencilerin şiddete başvurmalarında önemli rol oynamaktadır.	2,58	,53	2,57	,57

Tablo 1(Devamı). Şiddetin Nedenlerine Öğretmen ve Yönetici Görüşleri

Başarısız öğrencilerin af yönetmelikleriyle okula geri dönmesi, liselerdeki şiddet olaylarının artmasına neden olmaktadır.	2,69	,50	2,57	,59
Sınıf geçmenin kolaylaştırılması, liselerdeki şiddet olaylarının artmasına neden olmaktadır.	2,60	,59	2,47	,66
Sınıf geçmenin kolaylaştırılması, sınıfta öğretmenin etkililiğinin azalmasına neden olmaktadır.	2,71	,49	2,73	,53
İlköğretimde yeterli yönlendirmenin olmaması sonucu uygun programa giremeyen öğrenci şiddete yönelmektedir.	2,28	,65	2,30	,66
İlköğretimde duyuşsal hedeflerin(kişilik, özgüven, değer yargıları, ahlak kuralları gibi) yeterince kazandırılmaması sonucu öğrenci şiddete yönelmektedir.	2,48	,57	2,48	,57
Okullarda ceza sisteminin yeterince işletilmemesi, şiddet olaylarının görülme sıklığını artırmaktadır.	2,35	,58	2,47	,62
Okulun bulunduğu çevre, şiddet olaylarının yaşanmasında önemli bir etkindir.	2,17	,69	2,33	,65
Liselerde sosyal ve sportif faaliyetlerin yeterli düzeyde olmaması, öğrencileri şiddete yönlentmektedir.	2,19	,55	2,34	,67
Öğretmenler, yaşanan şiddet olayları nedeniyle kendilerini güvende hissetmedikleri için şiddete eğilimli öğrencilere müdahale etmemektedirler.	2,32	,66	2,25	,70
Toplumsal değerlerin yitirilmesiyle oluşan güvensizlik, öğrenciyi şiddete yönlentmektedir.	2,62	,55	2,58	,57
Toplumda adalet duygusunun zedelenmesi(kişisel gücün hukukun yerini alması), öğrencileri şiddete yönlentmektedir.	2,66	,47	2,69	,51
Ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, liselerde şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmaktadır.	2,10	,62	2,24	,69
Öğrencinin yaşından dolayı yasal bir ceza almayacağını bilmesi öğrenciyi şiddete yönlentmektedir.	2,28	,70	2,33	,69
Öğrenci, dikkat çekmek için şiddete başvurmaktadır.	2,05	,48	2,22	,61
Öğrencinin akademik başarısının düşük olması öğrenciyi şiddete yönlentmektedir.	2,19	,55	2,13	,67
Öğrencilerdeki gelecek kaygısı, onları şiddete yönlentmektedir.	1,87	,66	1,96	,71
Öğrencinin okul dışı arkadaşları, öğrenciyi şiddete yönlentmektedir.	2,33	,58	2,48	,55
Öğrencinin okula ve öğrenmeye olan ilgisizliği nedeniyle öğrenci şiddet eğilimi göstermektedir.	2,25	,61	2,29	,63

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilerin okullarda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin maddelerin büyük bir çoğunluğuna katılmaktadırlar. Aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında en yüksek aritmetik ortalama değerlerinin medyanın ve sınıf geçmenin kolaylaştırılmasının ve toplumsal adalet duygusunun zedelenmesinin öğrencilerin şiddete yönelmelerine neden olduğuna yönelik maddelerde toplandığı görülmektedir.

Liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticiler, ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemelerinin ve iletişim kurmalarının onları şiddete yönettiğini belirtmektedirler. Aile bağlarının zayıf olması, aile tarafından yeterli gözetim ve denetim yapılmaması; aile içinde şiddete tanık olunması, şiddete maruz kalınması şiddetin temel nedenleri arasında sayılabilir (Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı 2006, s: 11). Aile yapısı ve fakirlik, Leone, Mayer,

Malmgren ve Meisel (2000) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin şiddete yönelmelerine neden olan etkenler arasında olduğu belirlenmiştir. Koç ve diğerleri (2006) tarafından yürütülen araştırmada da ana-baba tutumunun şiddet olgusunda önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Yapılan görüşmelerde de ailelere ilişkin öğretmen ve yöneticiler şu deneyimlere yer vermişlerdir:

“...Bu yaşlarda sağlıklı değerlendirilemiyor. Nereye çekerseniz gidebileceği dönem. Diğer taraftan da çekildiği zaman hoşuna gidiyor, sahiplenildiğini düşünüyor. Sahiplenildiği zaman da o gruba, o görüşe kendini yakın hissediyor. Daha sonra da aktif hale geliyor. Aile sahiplenmiyor, birileri sahipleniyor. İlgiyi sevgiyi nerede görürse oraya gidiyor...”(Ö.,K.)

“...Çocukların sürekli aileleri arkasındaysa sıkı bir bağ varsa hiçbir sorun yaşanmıyor...”(Ö., K.)

“...Ailelerin çocukları üzerindeki denetimleri çok zayıf. Çocuk okula gidiyorum diye çıkıyor ama devamsızlık yapabiliyor ya da aralarda kaçabiliyor. Okul ile aile arasındaki iletişimin de zayıf olması çocukları bu tür olumsuz davranışlara yönlendirebiliyor. Aileler biraz daha çocuklarıyla ilgili olursa en azından akşam ne yaptığıyla ilgilenirse bu sorunlar daha kolay çözülebilir. Bilinçli ailelerle sorun yok...”(My, E.)

“...Ergenlik döneminde bunlar. Bu yaşta aşık olacak, sigarayı bu yaşta tadacak, karşı gelmeyi bu yaşta öğrenecek, okuldan bu yaşta kaçacak. Hepsini de bu dönemde yapıyor. En ufak bir yanlışında da aile tepkiyle yaklaşıyor. Aşırı tepki gösteriyor. Böyle olunca da bu sefer çocukta çatışmalar başlıyor...” (My, E.)

“...Ailelerinden ilgi görmüyor çocuklar. Akşam yemeğini yiyor, gece 12 de eve yatmaya gidiyor. Aile sadece gece eve gelip gelmediğini denetliyor. Bu kadar ilgisizlik, bu kadar rahatlık olumsuzlukları da beraberinde getiriyor...” (Ö.,K)

Ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemelerinin öğrencilerin ergenlik döneminde ortaya çıkan bir tür akran örgütlenmesi olan çetelere de yönelmelerine neden olduğu söylenebilir. Çetelerin kendine özgü kimliği ve üyelik koşulları vardır. Kimi durumlarda çetelere üye olmak için gencin şiddet içeren davranışlarla kendini kanıtlaması beklenebilir. Gençlerin bu tür çeteleşme eğilimleri içinde yer alması hem şiddete maruz kalma hem de şiddeti uygulama açısından yüksek risk demektir. (Şiddetin Önlenmesi Ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı 2006, s:12).

Liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticiler ölçekte yer alan medyaya yönelik maddelerin, öğrencileri şiddete yönelttiğine katılmaktadırlar. Bazı yazarlara göre (Rodgers&Thorson 2001, Akt: Altun ve diğerleri) de, medyanın izlenirliğini arttırmak adına şiddeti yüceltmesi, abartması ya da halkı taraflı olarak bilgilendirmesi çocukların şiddeti yaygın ve normal kabul edilebilir bir olgu olarak algılanmasına neden olmaktadır. Süer (2006), medyadaki şiddetin; çocuklarda şiddeti doğallaştıran oyunlarla gelişen merak etme, medyada gördüğü yetişkin davranışlarına özenme ve taklit etme, duyarsızlaşma, edilgen hale gelme, güvensizlik, çaresizlik ve korkunun gelişmesi, şiddet içeren davranışları doğalmış gibi algılama ve öğrenme gibi tepkiler geliştirebileceğini belirtmektedir.

Yapılan görüşmelerde de medyaya ilişkin öğretmenler şu gözlemlere yer vermişlerdir:

"...Çocuklar şuan ne aradıklarını bilmedikleri için medya tarafından yönlendiriliyorlar. Şiddet içeren çeteleşme ya da olumsuz davranış içeren programların yayınlanması sonucu çocuk bunu bir kültürlü gibi algılıyor, normal bir davranışmış gibi algılıyor. Kendini o şekilde yetiştirmeye çalışıyor, küçük küçük çeteler kurmaya çalışıyor..."(Ö., E.)

"...Medya sayesinde şiddet olaylarını bilmeyenler de öğrendi, çanta nasıl kapılır öğrendi. Saatlerce gösteriliyor, bilmeyenler de öğreniyor. Olaylar ayrıntılarıyla gösteriliyor..."(Ö., E.)

"...Çocuklar basından da çok etkilenmeye başladılar. Yaşları gereği, kafaları da karışık..."(Ö. K.)

Liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticiler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan bazı politikaların da öğrencileri şiddete yönelttiğini belirtmektedirler. Lise öğrenimlerinden önce ilköğretim düzeyinde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yeterli yönlendirilmenin yapılmamasının ve duyuşsal hedeflerin yeterince kazandırılmamasının, sınıf geçmeyi ve aıla okula dönmeyi kolaylaştıran yönetmeliklerin liselerdeki öğrencileri şiddete yönelttiği söylenebilir. Odak grup görüşmeleri sırasında görüşme yapılan öğretmenler şu çarpıcı noktalara değinmişlerdir:

"...Geçen yıl kalan öğrencilerin hepsi aıla geçti. Bu öğrencilerin bulunduğu sınıflarda sorun daha fazla. Diğer öğrencileri de olumsuz etkiliyorlar ve aynı toleransın onlara da olmasını bekliyorlar. 8-9 zayıfı var geçiyor ya da ne kadar devamsızlık yaparsam yapayım nasıl olsa af çıkar diyorlar. Ya da kendilerine örnek buluyorlar. Şu arkadaşım gelmedi geçti biz de gelmeyelim diyorlar..."(Ö., K.)

"...Bakanlık geçişleri bu kadar kolay hale getirmemeli. Sınıf geçmek kolay olunca yeri geliyor öğretmen kavramı kalmıyor. Matematikte başarılı değilse mesela ortalamayla geçerim diyor. Dolayısıyla matematik öğretmenin hiçbir yaptırımı kalmıyor. Öğrenci sınava bile girmeme gerek yok diyor. 0 bile alsam ortalamayı tuttururum diyor..."(My., E.)

Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) tarafından okullarda yaşanan şiddet olaylarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla 33 lisede yapılan araştırmada da benzer sonuçlara değinilmiş ve daha çok aiflardan yararlanarak okula geri dönen öğrencilerin şiddet içerikli olaylara karıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

(<http://www.tv8.com.tr/scripts/news/detail.asp?>

NewsID=59992&page=detail&type=news).

Benzer şekilde, İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Dokuz Eylül Üniversitesi işbirliği ile ilk ve orta öğretim öğrencileri arasında "Okullarda Şiddet ve Yansımaları" anketi ile yapılan araştırma da şiddet olaylarına karışan öğrencilerin genellikle sınıfta kalanlar olduğu ve çıkarılan aifların şiddet olaylarını arttırdığı sonucunu ortaya koymuştur.

(<http://www.acikogretimonline.com/habergoster.asp?id=1088>).

Bu araştırmada, öğretmen ve yöneticiler, kendilerini güvende hissetmedikleri için şiddet eğilimi gösteren öğrencilere müdahale etmediklerini belirtmektedirler. Bu bağlamda, öğretmen ve yöneticilerin son zamanlarda yaşanan şiddet olaylarından etkilendikleri için bu yönde davrandıkları söylenebilir. Ancak MEB tarafından hazırlanan şiddete yönelik eylem planında olumsuz öğretmen tutumları, disiplin yöntemleri konusunda öğretmenin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması gibi nedenler de şiddet olasılığını arttıran faktörler arasında görülmektedir. Altun ve diğerleri (2006) tarafından yürütülen çalışmada da, öğrencilerin şiddeti gerçekleştirme nedenlerinden birinin daha önceden yöneticilerden ve öğretmenlerden fiziksel ya da psikolojik şiddet görmüş olmaları olduğunu ortaya koymuştur.

Liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin şiddete yönelen anket maddelerine düşük düzeyde katıldıkları bir diğer madde de gelecek kaygısının onları şiddete yönlendirdiğine ilişkin maddedir. Öğretmen ve yöneticilerle yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilerin geleceğe yönelik kaygılarının onları şiddete yönlendirdiğine değinmelerine rağmen, anketi cevaplayan öğretmen ve yöneticiler bu maddeye düşük düzeyde katılmışlardır. Şiddete yönelen çok fazla nedenin olduğu düşünülürse, gelecek kaygısının bazı öğrenciler için daha baskın düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“...Gelecek kaygısı. Çocuklar için üniversiteyi kazanmak bir dert kazanıp bitirmek ayrı bir dert. Hayatın onlara ne getireceğini bilemedikleri için bir boşluk içindeler. Bu yüzden şiddet yoluyla kendilerini göstermek için, önemsenmek için, değer görmek için davranış bozukluklarıyla dile getirmeye çalışıyorlar...”(Ö.,K.)

“...Önünde ışığı gören öğrenci okula dört elle sarılıyor...”(My., E.)

Tablo 2. Şiddete Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri

Çözüm Önerileri	Yönetici		Öğretmen	
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
Okul-aile iletişimde teknolojik araçlar (cep telefonu, e-mail gibi) kullanılmalıdır.	2,55	,60	2,51	,64
Şiddet olaylarının önlenmesi için sıkı bir okul-aile işbirliği sağlanmalıdır.	2,89	,31	2,85	,38
Şiddet olaylarının tespiti ve çözümüne yönelik olarak anne babaya eğitim verilmelidir.	2,82	,38	2,84	,36
Medyada şiddet içeren programlara yer verilmemelidir.	2,83	,37	2,81	,43
İlköğretim programına kişilik eğitimi(duygu eğitimi) dersi konmalıdır.	2,73	,44	2,72	,48
Öğretmenlere şiddet olaylarının tespiti ve çözümüne yönelik etkili şekilde hizmet içi eğitim verilmelidir	2,60	,56	2,50	,63
Sınıf öğretmenliği işlevsel hale getirilerek haftalık danışmanlık saatleri belirlenmelidir.	2,75	,47	2,61	,56
Liselerde öğrencilere dönük sosyal faaliyetler artırılmalıdır.	2,73	,48	2,78	,42
Liselerdeki rehberlik uzmanlarının sayısı artırılmalıdır.	2,46	,65	2,58	,62
Liselerdeki fiziksel ortam iyileştirilmelidir.	2,69	,53	2,75	,46

Tablo 2(Devamı). Şiddete Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri

Eğitsel kolların işlevsel hale getirilmesi, şiddet olaylarının önlenmesinde etkilidir.	2,51	,57	2,39	,67
Okul yönetiminin şiddet olaylarının önlenmesi için üniversite ve sağlık kuruluşları gibi birimlerden destek alması gerekmektedir.	2,37	,64	2,49	,59
Şiddet olaylarının önlenmesi konusunda okul yönetimi ile öğretmenler işbirliği içinde çalışmalıdır.	2,83	,37	2,74	,47
Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri ders sayılarının artırılması gerekir.	2,60	,56	2,63	,55
Liselerde öğrenci temsilcileri seçilmelidir.	2,37	,58	2,49	,61
Öğrencilere öfke yönetimi konusunda eğitim verilmelidir.	2,60	,49	2,63	,56
Öğretmenler kurulunda öğrenci temsilcisi bulunmalıdır.	2,10	,75	2,21	,78
Okul kurallarından öğrenciler haberdar edilmelidir.	2,82	,38	2,76	,47
İlköğretimdeki yönlendirmenin işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir.	2,85	,35	2,81	,42
Öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirecek sosyal beceri eğitimine ağırlık verilmelidir.	2,71	,49	2,79	,43

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen ve yöneticilerin şiddete yönelten nedenlerle paralellik gösteren çözüm önerilerine daha fazla katıldıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle, ağırlıklı olarak vurguladıkları nedenlere yönelik çözüm önerilerine öncelik vermişlerdir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, okul-aile işbirliğinin yapılması, aile eğitimi, medyanın etkisinin azaltılması ve bakanlık politikalarına yönelik çözüm önerileri daha yüksek değerlere sahiptir.

Ayrıca, ilköğretim okullarına kişilik eğitiminin konulması ve öğrencilere öfke yönetimi konusunda eğitim verilmesi maddeleri de yüksek aritmetik ortalama puanlarına sahiptir. Bu konuda bir çalışma yürüten Şahin (2006) de, öfke denetimi eğitimi alan öğrencilerin saldırganlık puanlarının eğitim almayanlara göre anlamlı düzeyde azaldığı ve iki ay süreyle de bu farkın devam ettiği gözlemiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticiler, sosyal faaliyetlerin artırılmasını, eğitsel kolların ve sınıf öğretmenliğinin işlevsel hale getirilmesini, fiziksel ortamın iyileştirilmesini ve öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri ortamların artırılmasını şiddet olaylarının azaltılmasında çözüm olarak kabul etmişlerdir. Glasser'e göre (Akt: Sezgin ve Ozok, 2006), okulda yaşanan disiplin problemlerinin %95'inin güç elde etmeye çalışan çocukların yanlış davranışlarından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu tür sorunların temelinde öğrencilerin kendilerini dinleyecek birilerini arama çabaları yatmaktadır. Sezgin ve Ozok (2006), çalışmalarında okulda istenmeyen davranışların öğrencilerin güç, sevgi, ait olma, özgürlük ve eğlence gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmamasıyla ilişki olabileceğini vurgulamaktadırlar. Tezcan (1996), okulda yaşanan şiddet olaylarının çözüm yollarından birinin sevgi ve hoşgörünün gösterilmesi ve öğrencinin okul yönetimine katılmasını sağlayan yasal ve örgütsel olanakların yaratılması olduğunu vurgulamaktadır. Ancak bu araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilerin en az katıldıkları madde "öğrencilerin öğretmenler kuruluna öğrencilerin de katılması" ifadesidir. Ayrıca görüşmeler sırasında da öğretmenler şu gözlemlerini sıralamışlardır:

“...Öğrenci okulda tutulmalı, öğrenci okulda nasıl tutulur, bağlayamazsın tel örgü çekemezsin, sosyal faaliyetler arttırılmalı. ... Kendini okula ait hissettirecek etkinlikler düzenlenmeli. ... Ama yıl boyunca olmalı. Göstermelik yapılmamalı. Zaten bu tür etkinlikler yapılırsa, öğrenci dışarı gitmez dışardan gelenler de anlaşılabilir...”(Ö. K.)

“...Bu tür etkinlikler arttırılırsa okula olan bağımlılık arttırılabilir. Okulunu seven çocuk okuluna da zarar vermez...”(Ö. K.)

Öğretmen ve yöneticiler, şiddet olaylarının tespiti ve çözümü için etkili bir hizmet içi eğitimin gerekliliğine katılmışlardır ve bu noktada öğretmen ve yöneticilerin bu konuda etkili bir eğitim almaya gönüllü oldukları söylenebilir.

Şiddetin Nedenlerine ve Çözümlerine İlişkin Algıların Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 3. Şiddetin Nedenlerine ve Çözümlerine İlişkin Algıların Görev ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Karşılaştırılması

		N	\bar{X}	Ss	t	p
Şiddetin nedenleri	Yönetici	56	50,05	5,78	-,991	.322
	Öğretmen	560	50,90	6,18		
Şiddete ilişkin çözüm önerileri	Yönetici	56	55,66	5,16	-,176	.861
	Öğretmen	560	55,80	5,83		
Şiddetin nedenleri	Kadın	283	51,44	5,94	2,30	.022*
	Erkek	333	50,30	6,27		
Şiddete ilişkin çözüm önerileri	Kadın	283	57,25	4,99	5,974	.000**
	Erkek	333	54,54	6,09		

*p<.05

**p<.01

Tablo 3 incelendiğinde, liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenleri ve çözüm önerileri konusunda yönetici ve öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Ancak katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bayan öğretmenlerin şiddetin nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin verdikleri yanıtların aritmetik ortalamaları (\bar{x} =51,44–57,25), erkek öğretmenlerin verdikleri yanıtların aritmetik ortalama puanlarından (\bar{x} =50,30–54,54) daha yüksektir. Bayan öğretmenlerin, şiddetin nedenlerine ve çözüm önerilerine ait farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Kıdemlerine ve Görev Yaptıkları Okul Türlerine Göre ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Fark
Kıdem							
Şiddetin nedenleri	Gruplar arası	68,65	3	22,884	,605	,612	-
	Gruplar içi	23164,45	612	37,850			
	Toplam	23233,10	615				
Şiddete ilişkin çözüm önerileri	Gruplar arası	159,52	3	53,175	1,601	,188	-
	Gruplar içi	20266,37	610	33,224			
	Toplam	20425,89	613				
Okul Türü							
Şiddetin nedenleri	Gruplar arası	245,77	2	122,889	3,277	,038*	1-2
	Gruplar içi	22987,32	613	37,500			
	Toplam	23233,10	615				
Şiddete ilişkin çözüm önerileri	Gruplar arası	37,46	2	18,732	,561	,571	-
	Gruplar içi	20388,43	611	33,369			
	Toplam	20425,89	613				

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde, liselerde yaşanan şiddet olaylarının nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin katılımcıların görüşlerinin hizmet yılları açısından benzer olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, farklı hizmet yıllarına sahip öğretmen ve yöneticiler şiddetin nedenlerine ve çözüm önerilerine yönelik aynı görüşleri paylaşmaktadırlar. Ancak, okullarının türü açısından katılımcıların şiddetin nedenlerine ilişkin görüşleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu, çözüm önerilerine ilişkin benzer görüşte oldukları görülmektedir. Farklılığının hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testinde anadolu liseleri ile genel liseler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin ortalama puanı ($\bar{x}=50,05$), genel liselerde görev yapan öğretmenlerin ortalamasından ($\bar{x}=51,59$) daha düşüktür. Genel liseler ile anadolu liseleri arasındaki bu farklılık, farklı okul türlerinde öğrencileri şiddete yönlendirebilecek farklı nedenlerin olabileceği şeklinde açıklanabilir. Ancak görev yapan eğitimcilerin çoğunun şiddetin nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin aynı paydada toplanmalarının, bu sorunun tespitini ve çözümünü kolaylaştıracağı söylenebilir.

Tartışma

Eğitim kurumları, şiddetle bağdaştırılamayan kurumlar olmasına rağmen toplumsal bir sistem olduğu için şiddet kendini okullarda da göstermeye başlamıştır. Liselerde yaşanan şiddet olgusu, aile, okul, ekonomik nedenler, medya ve bakanlık politikaları gibi çok çeşitli nedenlerden ortaya çıktığı görülmektedir. Bu nedenle,

okuldaki şiddet olaylarının engellenmesi büyük ölçüde şiddete yol açan nedenlerin ortaya konup giderilmesiyle mümkündür.

Bu araştırmada liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticiler, görüşmeler ve literatür taraması sonucu ortaya konan şiddet olaylarının nedenlerine ve çözüm önerilerine katıldıkları, en fazla katılımın ilgisizlik, medya ve kolay geçiş ve af yönetmelikleri gibi bakanlık politikalarına ve bu nedenlere paralel çözüm önerilerine olduğu görülmüştür. Diğer bir bulgu da liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan bazı politikaların da öğrencileri şiddete yönelttiğini belirtmeleridir.

Bu bulgular ışığında, şiddetin toplumsal bir olgu olduğu ve çok çeşitli zeminlerde tartışılarak çözüm üretilmesi gerektiği gerçeğiyle tüm eğitim çalışanlarının kendi aralarında ve ailelerle birlikte sürekli olarak işbirliği içinde olmaları ve gerektiğinde üniversite ve diğer sağlık kuruluşlarından destek almaları bu olayların daha yaşanmadan önlenmesinde çok önemli olduğu söylenebilir. Araştırmada sözü edilen tüm çözüm önerilerinin yanı sıra, daha şiddet olayları yaşanmadan öğrencilerdeki davranışsal ve duygusal değişimleri, diğer bir ifadeyle erken uyarı işaretlerini fark etmek büyük bir avantaj sağlayacaktır. Liselerde görev yapan öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer çalışanların şiddete yönelik erken uyarı işaretlerini bilmeleri ve kullanmaları için eğitilmeleri önerilmektedir. Bunun yanında, öğrencilere şiddete karşı tutumlar takınmalarını sağlamanın ve onlara iyi rol modelleri sunmanın da büyük etki yapacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Altun S. A., Güneri O. Y., Baker Ö. E.(2006), Basındaki Yansımaları ile Okulda Şiddet, Eğitim Araştırmaları Dergisi sayı: 24.
- Bucher, T.K. (2005), “ Creating Safe Schools”, The Clearing House, September – October, pp: 55–62.
- Koç M., Sezer N., Polat Ü., Alkan M.(2006), Şiddete Maruz Kalan Çocuğun Psiko-Patolojisi, 1. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Özeti, s. 34.
- Leone P., Mayer M. J., Malmgren K. ve Meisel S. M. (2000), School Violence and Disruption: Rhetoric, Reality and Reasonable. Focus on Exceptional Children, 33(1), 1-20.
- MEB (2002), Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar Avrupa Kongresi Sonuç Bildirgesi, 2-4 Aralık, Strasburg, Fransa.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel, Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006–2011+)
- Mulcahy, D.G. & Casella, R. (2005), Violence and Caring in School and Society”, Educational Studies, v:2, pp: 245–255.
- Püsküllüoğlu, A. (1995), Türkçe Sözlük, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Robinson, J.H. & Clay D.L. (2005), “Potential School Violence: Relationship Between Teachers’ Anxiety and Warning-Signs-Identification”, Psychology in Schools, vol: 42 (6), pp:622–635.
- Sezgin F., Ozok D. B. (2006), Okulda Şiddet Olgusu ve Glasser’in Kontrol Kuramı, 1. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Özeti, s:42
- Smith, L. H. & Smith B. (2006), “Perceptions of Violence: The Views of Teachers Who Left Urban Schools”, The High School Journal, Feb. – Marc, pp:34-42.
- Süer N. S. (2006), Medyadaki Şiddet ve Çocuklarımız, 1. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Özeti, s.39.
- Şahin H. (2006), Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi, 1. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Özeti s:36
- Tezcan M. (1996), “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, Şiddet, Cogito, sayı 6-7, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- (<http://www.tv8.com.tr/scripts/news/detail.asp?NewsID=59992&page=detail&type=news> adresinden 21 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.)
- <http://www.acikogretimonline.com/habergoster.asp?id=1088> adresinden 21 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.